

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA

INFORMACJA

O DZIAŁALNOŚCI PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

i KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO

w 2012 r.

Warszawa, styczeń 2013 r.

I. Informacje wstępne	3
II. Realizacja zadań ustawowych	6
<i>Wybory do Sejmu i Senatu RP</i>	<i>6</i>
<i>Wybory organów jednostek samorządu terytorialnego.</i>	
<i>Referenda lokalne</i>	<i>17</i>
<i>Kontrola gospodarki finansowej komitetów wyborczych</i>	<i>22</i>
<i>Kontrola gospodarki finansowej partii politycznych</i>	<i>24</i>
<i>Zadania określone w innych ustawach</i>	<i>27</i>
III. Współdziałanie i wymiana doświadczeń	29

I. Informacje wstępne

1. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 157 Kodeksu wyborczego jest stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów i referendów. W skład Państwowej Komisji Wyborczej wchodzi 9 sędziów, po 3 sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ma wniosek odpowiednio Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego. Sekretarzem Państwowej Komisji Wyborczej jest z urzędu Szef Krajowego Biura Wyborczego¹.
2. Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje w szczególności zadania w zakresie organizacji i przeprowadzania:
 - wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego, wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast;
 - referendów ogólnokrajowych i referendów lokalnych;
 - wykonywania obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej;
 - kontroli gospodarki finansowej partii politycznych oraz gospodarki finansowej komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach.
3. Zadania Państwowej Komisji Wyborczej zostały określone w ustawach:
 - z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy oraz z dnia 5 stycznia 2011 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 i 113 z późn. zm.);

¹ Skład Państwowej Komisji Wyborczej jest następujący: przewodniczący – Stefan J. Jaworski, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; zastępcy przewodniczącego: Andrzej Kisielewicz, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i Stanisław Kosmal sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; członkowie: Bogusław Dauter sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Maria A. Grzelka sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; Andrzej Mączyński sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Janusz Niemcewicz sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Włodzimierz Ryms sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Stanisław Zabłocki sędzia Sądu Najwyższego. Sekretarzem Komisji jest z urzędu Kazimierz Wojciech Czaplicki Szef Krajowego Biura Wyborczego.

- z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 z późn. zm.);
- z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. Nr 88, poz. 985 z późn. zm.);
- z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924);
- z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz. U. Nr 62, poz. 688);
- z dnia 27 czerwca 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. Nr 106, poz. 679 z późn. zm.);
- z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425).

Zadania w zakresie wyborów organów jednostek samorządu terytorialnego i obsadzenia mandatu w trakcie kadencji, wynikają również z ustaw: z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.), z dnia 5 czerwca 1998 r.: o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) i o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.), z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. Nr 41, poz. 361 z późn. zm.), z dnia 4 marca 2010 r. o zasadach obsadzania w kadencji trwającej w latach 2009-2014 dodatkowego mandatu posła do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 56, poz. 337).

Realizacja zadań określonych w Kodeksie wyborczym oraz w ustawie o partiach politycznych wymaga ponadto stosowania przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów innych ustaw, w szczególności: o ochronie danych osobowych, o dostępie do informacji publicznej, Prawo o stowarzyszeniach, Prawo prasowe, o ewidencji ludności i dowodach osobistych, o radiofonii i telewizji.

4. W sprawach organizacji i przeprowadzania wyborów organów jednostek samorządu terytorialnego stałymi organami wyborczymi są komisarze wyborczy, będący z mocy ustawy (art. 166 § 1-4 Kodeksu wyborczego) pełnomocnikami

Państwowej Komisji Wyborczej, powoływanymi przez Komisję spośród sędziów na okres 5 lat, na wniosek Ministra Sprawiedliwości. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie powołania komisarzy wyborczych na kadencję w latach 2008-2013 została ogłoszona w Monitorze Polskim z 2008 r. Nr 50, poz. 442. W 2012 r. po upływie kadencji zostali powołani ponownie na kadencję w latach 2012-2017 Komisarze Wyborczy w Rzeszowie, Nowym Sączu, Ciechanowie, Warszawie, Bydgoszczy i Jeleniej Górze. Ponadto, wskutek upływu kadencji nastąpiła zmiana Komisarza Wyborczego w Słupsku. Oprócz zadań w wyborach samorządowych komisarze wyborczy wykonują przewidziane w Kodeksie wyborczym funkcje i zadania w wyborach Prezydenta RP, w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego. Wchodzą z urzędu jako przewodniczący, w skład okręgowych komisji wyborczych i rejonowych komisji wyborczych powołanych do przeprowadzenia wyborów Prezydenta, wyborów do Sejmu i do Senatu i wyborów do Parlamentu Europejskiego. Są organami przeprowadzającymi referenda ogólnokrajowe oraz referenda lokalne dotyczące odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego w czasie trwania kadencji. Na podstawie przepisów ustawy o samorządzie gminnym obowiązkiem komisarza wyborczego jest zwołanie pierwszej sesji nowo wybranej rady gminy na dzień przypadający w ciągu 7 dni od ogłoszenia zbiorczych wyników wyborów do rad i, odpowiednio, w ciągu 7 dni od ogłoszenia zbiorczych wyników wyborów wójtów – sesji w celu złożenia ślubowania przez wójta. Na podstawie ustaw o samorządzie powiatowym i o samorządzie województwa do komisarza wyborczego należy zwołanie pierwszej sesji nowo wybranej rady powiatu oraz nowo wybranego sejmiku województwa.

5. Państwowa Komisja Wyborcza pracuje kolegialnie, rozpatruje i rozstrzyga sprawy na posiedzeniach w sposób określony w regulaminie (M. P. z 2011 r. Nr 26, poz. 286). W 2012 r. Komisja odbyła 43 posiedzenia. Warunki organizacyjne, finansowe, administracyjno-techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów i referendów, obsługę Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych oraz inne określone prawem zadania

zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, którego jednostkami terenowymi są delegatury. Organizację i zakres działania Krajowego Biura Wyborczego oraz właściwość terytorialną delegatur określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Szefa KBW (M. P. z 2011 r. Nr 23, poz. 253). Szczegółową organizację wewnętrzną i właściwość rzeczową jednostek organizacyjnych określa zarządzenie Szefa KBW z dnia 1 sierpnia 2011 r.

Informacja o składzie Państwowej Komisji Wyborczej, wykaz komisarzy, regulamin Komisji, statut Krajowego Biura Wyborczego są zamieszczone na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

II. Realizacja zadań ustawowych

Wybory do Sejmu i Senatu RP

1. Przygotowania do wyborów i przebieg wyborów do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. obserwowała Misja Oceny Wyborów OBWE/ODIHR. Wyniki i ustalenia z obserwacji zostały zawarte w sporządzonym przez Misję Raporcie Oceny Wyborów, który w styczniu 2012 r. został zamieszczony na stronie internetowej Biura OBWE. W Raporcie zawarto liczne spostrzeżenia, ustalenia i rekomendacje dotyczące między innymi prawa i procedury wyborczej.

Państwowa Komisja Wyborcza dokonała szczegółowej analizy i odniosła się do ustaleń Raportu na posiedzeniu w dniu 12 marca 2012 r., na które zostali zaproszeni i uczestniczyli w nim przedstawiciele Misji. Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła następnie i przekazała Misji OBWE uwagi i wnioski do Raportu. Państwowa Komisja Wyborcza wskazała na wstępie, że przedstawione przez Misję uwagi i wnioski nie zawsze są uzasadnione co zapewne wiąże się z nieścisłościami tłumaczenia tekstu bądź nieścisłymi wypowiedziami rozmówców. W odniesieniu do poszczególnych merytorycznych uwag i zarzutów zgłoszonych w Raporcie Komisja zgłosiła w szczególności następujące uwagi:

- Reguła, że niezależni kandydaci nie mogą samodzielnie startować w wyborach do Sejmu odnosi się do samej istoty systemu wyborczego i ustroju

politycznego, który ma swoje umocowania w Konstytucji RP (art. 96 ust. 2 – wybory do Sejmu są proporcjonalne), co determinuje, że okręgi są wielomandatowe, obowiązują progi wyborcze. Zagadnienie to ma charakter polityczny.

- Komisja wielokrotnie wyrażała pogląd, że późne wprowadzenie zmian do ustawodawstwa wyborczego podważa stabilność prawa wyborczego. Problem ten był też wielokrotnie podnoszony w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego (np. wyrok z dnia 3 listopada 2006 r. sygn. akt K 31/06; z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11).
- Polskie prawo wyborcze generalnie nie ogranicza praw wyborczych osób ze względu na niepełnosprawność umysłową. Prawa wybierania nie mają osoby ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu. Zgodnie z art. 62 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione ...”. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 27 czerwca 2007 r. sygn. akt K 28/05 stwierdził: „Odebranie osobom ubezwłasnowolnionym wskazanych praw politycznych wynika z założenia, że osoby, które z powodu choroby umysłowej, upośledzenia lub innych zaburzeń psychicznych nie mogą samodzielnie i racjonalnie kierować swoim postępowaniem i decydować o swoich sprawach osobistych nie powinny również mieć wpływu na rozstrzyganie spraw publicznych dotyczących dobra wspólnego, na kierowanie sprawami państwa i wspólnot samorządowych. Nie stanowi ono niedopuszczalnej dyskryminacji osób ubezwłasnowolnionych (art. 32 Konstytucji) ani też nie jest sprzeczne z generalną zasadą powszechności dostępu obywateli polskich do praw politycznych”.

Komisja nie zgodziła się z postulatem, aby osoba pozbawiona praw publicznych, mogła być pozbawiona praw wyborczych tylko wówczas, gdy zachodzi związek między popełnionym przestępstwem a „kwestiami związanymi z wyborami i instytucjami demokratycznymi”. Kara pozbawienia praw publicznych jest wymierzana przez sąd wyłącznie w razie skazania za

najcięższe przestępstwa, popełnione z motywów zasługujących na szczególne potępienie. Konstytucyjne prawo wybierania łączone jest z prawem wybieralności. Ograniczenie pozbawienia praw wyborczych w ramach pozbawienia praw publicznych wyłącznie do sytuacji popełnienia przestępstwa „w kwestiach związanych z wyborami i instytucjami demokratycznymi” mogłoby prowadzić do udziału w wyborach osób osadzonych w zakładach karnych na wieloletnie kary pozbawienia wolności, których czyny w odczuciu społecznym zasługują na szczególne potępienie, także z przyczyn moralnych i etycznych, chociaż nie byłyby związane z wyborami.

- Fakt, że Kodeks wyborczy nie reguluje wprost uprawnienia krajowych organizacji do obserwowania wyborów nie oznacza, iż organizacje te są pozbawione możliwości takiego działania w toku procesu wyborczego.
- Państwowa Komisja Wyborcza nie podzieliła uwag i zastrzeżeń dotyczących procedury rejestracji kandydatów, w tym procedur weryfikacji podpisów. Przepisy Kodeksu wyborczego (art. 209 – 217) ściśle określają czynności komisji wyborczych odpowiedzialnych za rejestrację kandydatów, tryb weryfikacji zgłoszeń kandydatów oraz wymogi jakim muszą odpowiadać wykazy poparcia udzielonego przez wyborców poszczególnym listom kandydatów (w wyborach do Sejmu) i kandydatom (w wyborach do Senatu). Wymogi te są jasno określone w Kodeksie wyborczym. Wytyczne Państwowej Komisji Wyborczej, wiążące dla komisji niższego szczebla, ustalają w sposób szczegółowy tryb sprawdzania prawidłowości złożonych podpisów wyborców. Ponadto, Komisja przed każdymi wyborami opracowuje informację dla wyborców i komitetów wyborczych o zasadach i sposobie zgłaszania kandydatów oraz zbierania podpisów poparcia, która w formie pisemnej jest udostępniana wszystkim zainteresowanym oraz umieszczana na stronie internetowej Komisji. Informacje o procedurze weryfikacji podpisów przekazane Misji przez jej rozmówców są co najmniej nieściśle. PKW nie zna przykładów odrzucenia podpisu z powodu błędów ortograficznych lub

pisarskich, najczęstszym powodem kwestionowania prawidłowości poparcia było zamieszkiwanie wyborcy w innym okręgu wyborczym.

- Państwowa Komisja Wyborcza przychyliła się do wszystkich tych zaleceń Raportu, które służą przejrzystości przepływu środków finansowych na kampanie wyborcze komitetów partii politycznych i komitetów wyborczych wyborców i realizacji konstytucyjnej zasady jawności finansowania partii politycznych oraz kodeksowej zasady jawności finansowania kampanii wyborczej; wskazała jednocześnie, iż wdrożenie tych postulatów wymaga dokonania odpowiednich zmian legislacyjnych, a Komisja nie posiada inicjatywy ustawodawczej.
- Na tle uwag zawartych w Raporcie dotyczących przepisów karnych Komisja podkreśliła, że problem zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu karnego dotyczących odpowiedzialności za przestępstwa zniesławienia i zniewagi był kilkakrotnie przedmiotem spraw rozpatrywanych przez polski Trybunał Konstytucyjny, który żadnego z tych przepisów nie uznał za niezgodny z Konstytucją i międzynarodowymi zobowiązaniami Polski. Trybunał podkreślił przy tym, że wolność słowa, której emanacją jest wolność prasy, nie jest nieograniczona, a korzystanie z niej może być ograniczone ustawowo m.in. z uwagi na konieczność ochrony wolności i praw innych osób. Zwrócił też uwagę, że przepisy podobnej treści jak w prawie polskim obowiązują w wielu innych państwach o niewątpliwie demokratycznym ustroju.
- W ocenie PKW przedstawiona w Raporcie sugestia zmniejszenia liczby wyborców przypadających na jeden obwód głosowania (jedną obwodową komisję wyborczą) nie ma uzasadnienia. W obecnym stanie prawnym stały obwód głosowania obejmuje od 500 do 3 000 mieszkańców, a w przypadkach uzasadnionych miejscowymi warunkami może obejmować mniejszą liczbę mieszkańców. Kodeks wyborczy nie przewiduje więc możliwości zwiększenia maksymalnej liczby mieszkańców w obwodzie. Statystycznie rzecz ujmując, obwodowa komisja wyborcza w składzie od 6 do 8 osób jest w stanie sprawować kontrolę nad procesem głosowania. Problem istnieje tylko wtedy,

gdy w określonych porach dnia następuje zwiększenie liczby osób głosujących w lokalu komisji, co występuje incydentalnie. Zmniejszenie maksymalnej liczby mieszkańców w obwodzie spowodowałoby zwiększenie liczby obwodów, a co się z tym wiąże liczby obwodowych komisji i liczby osób uczestniczących w organach wyborczych. Miałoby też wpływ na zwiększenie kosztów ponoszonych przez Skarb Państwa na organizację i przeprowadzenie wyborów.

- Zasadność propozycji wprowadzenia do Kodeksu wyborczego przepisów dotyczących ponownego wydania karty do głosowania wyborcom, którzy przypadkowo kartę „zmarnują”, możliwa jest do rozważenia.
- Zasadny jest postulat kontynuowania działań mających na celu edukację wyborców i członków komisji wyborczych w celu pełnego wdrożenia konstytucyjnej zasady tajności głosowania. Ponadto niezbędne jest takie przygotowanie lokalu wyborczego, które nie tylko zapewniałoby możliwość tajnego głosowania, co w dotychczasowej praktyce jest w pełni realizowane, ale również eliminowałoby praktykę głosowania poza kabiną do głosowania.
- Nie jest możliwe odejście od stosowania karty do głosowania w formie „książeczkowej” przede wszystkim ze względu na to, że pozbawiłoby to możliwości głosowania za pomocą nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.
- Przepisy dotyczące sposobu głosowania, stanowiące że wyborca głosuje stawiając na karcie do głosowania znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska kandydata, nie mogą być interpretowane szerzej, uwzględniając np. intencję wyborcy, który znak „x” umieścił poza kratką. Na ten temat wielokrotnie wypowiedział się Sąd Najwyższy. Ponadto, odczytanie intencji wyborcy, z pominięciem literalnego brzmienia przepisu może stanowić podstawę protestu wyborczego. Decyzję o uznaniu głosu za ważny lub nieważny podejmuje autonomicznie każda obwodowa komisja wyborcza, składająca się z przedstawicieli komitetów wyborczych biorących udział w wyborach, oceniając czy przesłanki ustawowe ważności głosu zostały spełnione. Podniesiony w Raporcie zarzut o braku możliwości zaskarżenia, w

drodze protestu wyborczego, wyborów do Senatu jest bezzasadny. W wyborach do Senatu przysługuje bowiem protest wyborczy do Sądu Najwyższego na tych samych zasadach jak w wyborach do Sejmu zgodnie z art. 258 Kodeksu.

- Nie są zasadne uwagi dotyczące prawa do odwołań do sądu od decyzji PKW w sprawach rejestracji list i kandydatów. Państwowa Komisja Wyborcza uważa, że ustawodawca dokonał prawidłowej regulacji w tym zakresie, przyznając prawo skargi do sądu na działania Komisji w trakcie trwania kampanii wyborczej tylko na odmowę rejestracji komitetu wyborczego.

Dyrektor ODIHR Ambasador Janez Lenarčič w liście z dnia 2 kwietnia 2012 r. do przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej przekazał podziękowanie za zgłoszone uwagi zapowiadając, że zostaną one uważnie rozważone. Wyraził również nadzieję na dalszą współpracę i wymianę doświadczeń.

2. Zgodnie z art. 160 § 1 pkt 8 Kodeksu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza ma obowiązek sporządzenia po każdym wyborach i przedstawienia Prezydentowi RP, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu i Prezesowi Rady Ministrów informacji o realizacji przepisów Kodeksu i ewentualnych propozycji ich zmian. W czerwcu 2012 r. Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiła taką informację po wyborach do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. Informację przygotowano na podstawie doświadczeń zgromadzonych przez Państwową Komisję Wyborczą w toku przygotowania i przeprowadzenia wyborów parlamentarnych w 2011 r., w tym analizy stosowania przepisów Kodeksu w praktyce wyborczej. Wykorzystano również opinie i wnioski zgłoszone przez komisarzy wyborczych, a których zgłoszono ponad 400, a także uwagi i propozycje zgłoszone przez Ministra Spraw Zagranicznych. Uwzględniono także opinie, uwagi i postulaty przedstawione w Raporcie Misji Oceny Wyborów OBWE/ODIHR.

Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiła w „Informacji” stan realizacji przepisów Kodeksu wyborczego w zakresie poszczególnych czynności wyborczych. Stwierdziła, że wybory zostały przygotowane i przeprowadzone zgodnie z przepisami prawa, przypadki naruszeń prawa były nieliczne i nie miały

wpływu na wyniki głosowania i wyborów – co znalazło potwierdzenie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2011 r. o ważności wyborów. Do Sądu Najwyższego wpłynęło 157 protestów wyborczych, w tej liczbie za uzasadnione częściowo lub w całości Sąd uznał 20 protestów, które w większości dotyczyły błędnego ustalenia wyników głosowania przez obwodowe komisje wyborcze, ale nieprawidłowości te nie miały wpływu na wynik wyborów. Państwowa Komisja Wyborcza od czasu uchwalenia Kodeksu wyborczego prowadzi w różnych formach działania w celu zaznajomienia z przepisami tej ustawy organy i podmioty wyborcze oraz wyborców. Udziela wytycznych i wyjaśnień dotyczących stosowania przepisów, gromadzi opinie i uwagi w tych sprawach, inicjuje wymianę doświadczeń. Prace w tym zakresie stanowią trwały element działalności Komisji, a także komisarzy wyborczych. Państwowa Komisja Wyborcza ocenia na podstawie zgromadzonych doświadczeń, że zasadniczo przepisy Kodeksu wyborczego zostały pozytywnie zweryfikowane w praktyce przeprowadzania wyborów do Sejmu i do Senatu w 2011 r. Jednakże doświadczenia z wyborów w 2011 r. oraz ogólna dynamika rozwoju społecznego dyktują potrzebę doskonalenia rozwiązań prawnych dotyczących przygotowania wyborów. Przedstawione propozycje kierunkowe zmiany i uzupełnienia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczą w szczególności:

- Wprowadzenia, w przypadku nadzwyczajnych wydarzeń uniemożliwiających przeprowadzenie głosowania w wyznaczonych już siedzibach obwodowych komisji wyborczych, możliwości ustalania nowych siedzib przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Regulacja taka stanowiłaby wprowadzenie odstępstwa od zasady, że ustalenie siedzib obwodowych komisji wyborczych (lokali wyborczych) należy do rady gminy, ale zapewniałaby możliwość szybkiego działania w nieprzewidzianych sytuacjach, np. pożar, powódź, katastrofa budowlana itp. przypadki. Sytuacje takie zdarzają się w praktyce i nierzadko bezpośrednio przed wyborami lub w dniu wyborów, co wiąże się z niemożliwością dokonania zmiany przez radę gminy;

- W związku ze zniesieniem od dnia 1 stycznia 2014 r. obowiązku meldunkowego i likwidacją rejestrów mieszkańców – pozostawienie prowadzenia rejestru przez gminy, oraz wprowadzenie zasady, że wpisanie do rejestru wyborów następuje na wniosek wyborcy. W celu zaś wymiany informacji między gminami o wpisaniu wyborcy do rejestru oraz o pozbawieniu prawa wybierania konieczne będzie utworzenie centralnego rejestru wyborców prowadzonego przez Państwową Komisję Wyborczą, stanowiącego zbiór danych z gminnych rejestrów wyborców. Ponadto, ponieważ rejestr wyborców jest jedynym urzędowym potwierdzeniem posiadania przez wyborcę prawa wybieralności, proponuje się utworzenie rejestrów wyborców prowadzonych przez konsulów, które również stanowiłyby część centralnego rejestru wyborców. Do spisu wyborców sporządzonego za granicą mogliby zostać wpisani wyłącznie wyborcy ujęci w centralnym rejestrze wyborców, zatem ujęci w jednym z gminnych lub konsularnych rejestrów wyborców; postulat utworzenia rejestrów wyborców prowadzonych przez konsulów wielokrotnie był zgłaszany przez środowiska polonijne;
- Wprowadzenia zasady, że w każdym lokalu wyborczym znajdują się nakładki na karty do głosowania, z których skorzystać może każdy wyborca;
- Wprowadzenia instytucji głosowania korespondencyjnego dostępnego dla wszystkich wyborców. Dotychczasowe rozwiązanie obejmujące możliwość głosowania korespondencyjnego w kraju tylko przez osoby niepełnosprawne, zaś za granicą przez wszystkich wyborców nie spotyka się z aprobatą;
- Uregulowania zasad i trybu prowadzenia agitacji wyborczej w programach niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych; czasu i odpłatności za rozpowszechnianie ogłoszeń wyborczych; organizowania debat kandydatów przez nadawców komercyjnych;
- Zdefiniowania i ujednolicenia stosowanych w przepisach określeń „wartość niepieniężna” oraz „korzyść majątkowa o charakterze niepieniężnym”, a także rozważenie zmiany art. 135 § 5 w zakresie zakazu przyjmowania wartości niepieniężnych innych aniżeli w postaci usługi nieodpłatnego

rozpowszechniania plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne. Niemal powszechną praktyką jest bowiem włączanie się obywateli – wolontariuszy w działania na rzecz określonego komitetu wyborczego przez np. pomoc w pracach technicznych, udział w pracach biurowych, co postrzegane jest też pozytywnie jako aktywizacja wyborców. O takie działania mógłby zostać poszerzony zakres wartości niepieniężnych dopuszczalnych do przyjęcia przez komitet wyborczy;

- Uregulowania wymagają, w analogiczny sposób jak w przypadku Państwowej Komisji Wyborczej, sprawy związane ze sprawozdaniami finansowymi z wyborów samorządowych przedkładanymi komisarzowi wyborczemu;
- Przewidziane w Kodeksie nowe instytucje służące poszerzeniu jawności finansowania kampanii wyborczej: obowiązek utworzenia przez komitet wyborczy strony internetowej (art. 102 § 1) oraz – prowadzenia i umieszczania na stronie internetowej rejestrów zaciągniętych przez komitet kredytów i wpłat przekraczających kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 140 § 1) były w wyborach w 2011 r. w różnym stopniu wdrażania przez komitety wyborcze, celowe jest wprowadzenie w tym przedmiocie sankcji za niewykonywanie ustawowego obowiązku;
- Proponuje się wprowadzić przepis ustawowy uzależniający obligatoryjność odrzucenia sprawozdania finansowego komitetu wyborczego od „stopnia naruszenia przepisów” odnoszonego do skali wydatków danego komitetu. Na przykład, jeżeli przyjęte z naruszeniem przepisów środki finansowe nie przekraczają 0,01% ogólnej kwoty przychodów komitetu wyborczego organ wyborczy przyjmuje sprawozdanie finansowe, wskazując na uchybienia. Reguła powyższa mogłaby też dotyczyć przyjęcia wartości niepieniężnych, a także sfery dozwolonych wydatków komitetu wyborczego.
- W uregulowaniach dotyczących organizacji wyborów do Sejmu Komisja postulowała uściślenie przepisów w szczególności (art. 210 i art. 211) Kodeksu dotyczących zgłaszania i rejestracji list kandydatów na posłów. Kwestia ta wystąpiła w wyborach przeprowadzonych 9 października 2011 r. na tle

przepisów o rejestracji list kandydatów na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej uprawniającego komitet wyborczy do zgłoszenia list bez poparcia ich podpisami wyborców. Przepisy te przewidują, że terminy do zgłoszenia list i do wydania zaświadczenia są takie same. Zmiany regulacji w tym zakresie mogłyby polegać: na zastąpieniu w art. 210 § 2 dotychczasowej formuły „zarejestrował listy”, formułą „którego listy zostały zarejestrowane”, na skróceniu terminu na wydanie zaświadczenia przez PKW, np. do 43 dnia przed dniem wyborów (art. 210 § 3), albo na określeniu innego terminu zgłoszenia listy na podstawie zaświadczenia. Zaproponowano jednocześnie dodanie przepisu uprawniającego komitet wyborczy do zaskarżenia do Sądu Najwyższego uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odmawiającej wydania zaświadczenia umożliwiającego zgłaszanie list kandydatów bez poparcia podpisami wyborców;

- Postulowano ujednoczenie wszystkich przepisów Kodeksu dotyczących czynności wyborczych, które są uwarunkowane udzieleniem poparcia podpisami wyborców oraz określenie w wykazach podpisów jednolitych warunków dotyczących danych osób udzielających poparcia. Występują w tym zakresie rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych, Sądu Najwyższego, oraz sądów administracyjnych, co powoduje niespójność w stosowaniu tego prawnego wymogu w praktyce prowadzenia wyborów, komplikuje postępowanie i jest powodem protestów wyborczych;
- Zasygnalizowano zagadnienie tzw. „prekampanii wyborczej” prowadzonej w różnych formach przed zarządzeniem wyborów oraz skutki takich działań. W świetle art. 104 Kodeksu, stanowiącego że kampania wyborcza rozpoczyna się z dniem ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów, tego rodzaju inicjatywy stanowią naruszenie przepisów prawa, organy wyborcze nie mają jednakże środków innego oddziaływania niż oświadczenia i apele. Ponadto, z taką działalnością wiążą się określone wydatki pozostające w istocie poza kontrolą organu wyborczego.

Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiając powyższe uwagi do przepisów Kodeksu wyborczego zgłosiła gotowość uczestniczenia w pracach legislacyjnych, jeżeli będą one prowadzone.

Informacja jest zamieszczona na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl

3. Przepisy art. 13 ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks wyborczy obligują rady gmin do dokonania w terminie 15 miesięcy od wejścia w życie ustawy, podziału gmin na okręgi wyborcze w wyborach do rady gminy zgodnego z wymogami określonymi w Kodeksie wyborczym. Państwowa Komisja Wyborcza w związku ze zgłoszonymi wątpliwościami związanymi z dokonaniem podziału wydała w dniu 7 maja 2012 r. wytyczne i wyjaśnienia dla komisarzy wyborczych i organów gmin oraz zobowiązała komisarzy wyborczych do udzielania pomocy organom gmin w opracowaniu projektów podziału (M. P. poz. 354). W wytycznych zalecono w szczególności aby:
 - Przy dokonywaniu podziału przestrzegać zasady, że w gminach na terenach wiejskich okręgiem wyborczym jest sołectwo, a w miastach uwzględnia się utworzone jednostki pomocnicze. Jednostki pomocnicze gminy łączy się w celu utworzenia okręgu lub dzieli się na dwa lub więcej okręgów wyborczych, jeżeli wynika to z konieczności zachowania jednolitej normy przedstawicielstwa oraz jeżeli w gminie niebędącej miastem na prawach powiatu liczba radnych wybieranych w danej jednostce pomocniczej byłaby większa niż 1 a w mieście na prawach powiatu – większa niż 10 (art. 417 § 2-4 Kodeksu wyborczego);
 - Co do zasady nie powinno się tworzyć okręgów wyborczych składających się z niegraniczących ze sobą jednostek pomocniczych, jednostki pomocniczej gminy i części miasta. Odstąpienie od tej zasady jest dopuszczalne tylko w sytuacjach, gdy układ przestrzenny gminy i liczba mieszkańców nie pozwalają na utworzenie okręgów graniczących ze sobą jednostek;
 - Dokonanie podziału na okręgi wyborcze, a w miastach na prawach powiatu także ustalenie liczby radnych wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych, następuje według jednolitej normy przedstawicielstwa obliczonej

przez podzielenie liczby mieszkańców gminy przez liczbę radnych wybieranych do danej rady. Liczbę mieszkańców w okręgu dzieli się następnie przez jednolitą normę przedstawicielstwa w gminie z zastosowaniem zaokrągleń liczby mandatów w górę do całkowitej liczby mandatów, jeżeli ułamek liczby mandatów w okręgu jest równy lub większy niż $\frac{1}{2}$ mandatu i odrzuceniem ułamka mandatu mniejszego niż $\frac{1}{2}$. W przypadku gdy w wyniku zaokrągleń łączna liczba mandatów w okręgach będzie większa (bądź mniejsza) od liczby wybieranych radnych, mandaty nadwyżkowe odejmuje się (odpowiednio: mandaty dodatkowe przyznaje się) w tych okręgach, w których norma przedstawicielstwa jest najmniejsza (odpowiednio: największa);

- Na ustalenia rady gminy w sprawach okręgów wyborczych wyborcom, w liczbie co najmniej 15, przysługuje prawo wniesienia skargi do komisarza wyborczego, w terminie 5 dni od daty podania uchwały do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty. Zaś od postanowienia komisarza wyborczego przysługuje odwołanie do Państwowej Komisji Wyborczej. W 2012 r. Komisja rozpoznała odwołania dotyczące podziału na okręgi wyborcze 62 gmin, podejmując 129 uchwał w sprawie odwołań od postanowień komisarzy wyborczych.

W przypadku gdy rada gminy nie dokona podziału gminy na okręgi wyborcze w ustawowym terminie lub dokonany podział jest niezgodny z prawem, komisarz wyborczy, działając na podstawie art. 17 § 2 Kodeksu wyborczego, wzywa radę do wykonania tego zadania w sposób zgodny z prawem w wyznaczonym terminie, a w razie bezskutecznego upływu terminu dokonuje podziału gminy na okręgi wyborcze. W 2012 r. komisarze wyborczy podjęli działania nadzorcze w odniesieniu do 50 rad gmin.

Wybory organów jednostek samorządu terytorialnego. Referenda lokalne

1. Zgodnie z przepisami Kodeksu wyborczego w czasie trwania kadencji organów jednostek samorządu terytorialnego w przypadku wygaśnięcia mandatu radnego bądź mandatu wójta (burmistrza, prezydenta miasta) przeprowadza się na wygasły mandat odpowiednio wybory: ponowne, uzupełniające, przedterminowe oraz

wybory nowych rad, a także procedurę objęcia kolejnego mandatu z tej samej listy.

Wybory ponowne są przeprowadzone wskutek wygaśnięcia mandatu radnego orzeczonego przez sąd w związku z rozpatrzonymi protestami wyborczymi.

Wybory uzupełniające przeprowadza się do rad gmin w gminach do 20 tys. mieszkańców, w związku z wygaśnięciem mandatu radnego z powodu zrzeczenia się mandatu, śmierci radnego bądź z innych ustawowo określonych przyczyn. Natomiast w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, powiatach i województwach składy rad są uzupełniane przez objęcie zwolnionego mandatu przez kandydata z tej samej listy, który uzyskał w wyborach kolejno największą liczbę głosów.

Wybory przedterminowe do rad (sejmików województw) przeprowadza się w razie rozwiązania rady (sejmiku) przez Sejm z powodu powtarzającego się naruszenia Konstytucji lub ustaw oraz wskutek odwołania rady (sejmiku) w referendum przeprowadzonym na podstawie przepisów ustawy o referendum lokalnym. Ponadto, w powiecie i województwie – jeżeli rada lub sejmik w ciągu 3 miesięcy od ogłoszenia wyników wyborów nie wybiorą swoich organów wykonawczych (zarządów), czego skutkiem jest ich rozwiązanie z mocy prawa. Wybory nowych rad są przeprowadzane wskutek zmian w podziale terytorialnym państwa.

Wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta) są przeprowadzane wskutek odmowy złożenia ślubowania, zrzeczenia się mandatu, utraty prawa wybieralności lub braku tego prawa w dniu wyborów; naruszenia ustawowych zakazów łączenia funkcji wójta z wykonywaniem określonych funkcji lub prowadzeniem działalności gospodarczej, albo trwałej niezdolności do pracy orzeczonej przepisami prawa; z powodu odwołania w referendum, odwołania przez Prezesa Rady Ministrów z przyczyny powtarzającego się naruszania Konstytucji lub ustaw, zmian w podziale terytorialnym państwa oraz wskutek śmierci osoby pełniącej tę funkcję.

- Zgodnie z ustawą z dnia 12 października 2012 r. zmieniającą ustawę – Przepisy wprowadzające ustawę – Kodeks wyborczy (Dz. U. poz. 1399) do kadencji

organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz kadencji wójta (burmistrza, prezydenta miasta), stosuje się przepisy Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy o bezpośrednim wyborze wójta (burmistrza, prezydenta miasta). W bieżącej kadencji organów jednostek organów samorządu terytorialnego wygasły dotychczas mandaty: 1432 radnych gmin, 570 radnych powiatów, 81 radnych sejmików województw, 26 radnych dzielnic m. st. Warszawy, 31 wójtów, 18 burmistrzów i 1 prezydenta miasta. Wygaśnięcia mandatów radnych nastąpiły w głównej mierze wskutek zrzeczenia się mandatu – 999 mandatów; wyboru radnego na wójta (burmistrza, prezydenta) – 532 mandaty; śmierci – 231 mandatów; naruszenia zakazu łączenia mandatu z wykonywaniem innych funkcji lub działalności – 123 mandaty; utraty lub braku w dniu wyborów prawa wybieralności – 82 mandatów; odwołania rady w referendum – 40 mandatów; odmowy złożenia ślubowania – 37 mandatów. Przyczynami wygaśnięcia mandatów wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) były: śmierć – 21 mandatów, zrzeczenie się funkcji – 11 mandatów, brak lub utrata prawa wybieralności – 9 mandatów, odwołanie w referendum – 7 mandatów, orzeczenie sądu o nieważności wyborów – 2 mandaty.

- W związku z wygaśnięciem mandatów przeprowadzono 681 akcji wyborczych z tego 345 w 2011 r. i 336 w 2012 r. W tym: wybory uzupełniające do 611 rad gmin do 20 tys. mieszkańców, wybory ponowne do 25 rad gmin, w tym 1 rady dzielnicy m. st. Warszawy, wybory przedterminowe do 3 rad gmin, wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w 39 gminach, wybory ponowne wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w 3 gminach.
2. Odbyło się 78 referendów gminnych: w 42 gminach referenda w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w 17 gminach referenda w sprawie odwołania wójta i rady (referenda podwójne), w 2 gminach referenda w sprawie odwołania rady.

W wyniku przeprowadzonych referendów odwołano: 2 rady (gminy Nowinka woj. podlaskie i miasta Bytom woj. śląskie); 2 wójtów (gminy Wiżajny woj. podlaskie i

gminy Lewin Kłodzki woj. dolnośląskie); 4 burmistrzów miast (Ostródy woj. warmińsko-mazurskie, Kłodawy woj. wielkopolskie, Wałcza woj. zachodniopomorskie, Raciąża woj. mazowieckie) oraz prezydenta miasta Bytomia woj. śląskie. Pozostałe referenda były nieważne ponieważ wzięło w nich udział mniej niż 3/5 liczby osób biorących udział w wyborach danego organu.

Informacja o wyborach i referendach lokalnych w latach 2011-2012 jest zamieszczona na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl

3. Państwowa Komisja Wyborcza uchwaliła w dniu 17 stycznia 2011 r. (M. P. Nr 9, poz. 86) wytyczne dla komisarzy wyborczych oraz terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych dotyczące przygotowania i przeprowadzenia wyborów samorządowych w toku kadencji w latach 2010-2014. Zgodnie z wytycznymi komisarze wyborczy czuwają nad terminowym podejmowaniem przez rady uchwał o wygaśnięciu mandatów, współdziałają z wojewodami w sprawach związanych z zarządzaniem wyborów. Podejmują w razie konieczności działania związane z utworzeniem obwodów głosowania, powołaniem obwodowych komisji wyborczych, sporządzaniem spisów wyborców. Sprawują nadzór nad przestrzeganiem prawa wyborczego, uczestniczą w postępowaniach w sprawach protestów wyborczych.
4. Państwowa Komisja Wyborcza uchwaliła w dniu 7 maja 2012 r. (M. P. poz. 353) wytyczne i wyjaśnienia w sprawie referendów lokalnych dotyczących odwołania organów jednostek samorządu terytorialnego, w których wyjaśniła stosowanie przepisów ustawy oraz sposób przygotowania i przeprowadzania referendów. Komisja wskazała w szczególności: na obowiązek podania do wiadomości mieszkańców z odpowiednim wyprzedzeniem przedmiotu zamierzonego referendum i jego uzasadnienia oraz obowiązek każdorazowego zbadania i ustalenia, czy osoby inicjujące referendum posiadają prawo wybierania do organu danej jednostki samorządowej oraz czy wniosek o referendum został poparty przez wymaganą liczbę mieszkańców. W postanowieniu o przeprowadzeniu referendum

komisarz wyborczy ma obowiązek ustalić treść karty do głosowania i nakładki w alfabecie Braile'a na kartę do głosowania. Terytorialne i obwodowe komisje referendalne powołuje się w równej liczbie spośród osób wskazanych przez inicjatora referendum oraz przez organ wykonawczy danej jednostki, a w referendum o odwołanie wójta z inicjatywy rady gminy – w równej liczbie przez radę i przez wójta; komisarz ustala także liczebność komisji i informuje te podmioty o liczbie kandydatów do komisji. Przypomniano, że w referendum przeprowadza się również głosowanie przez pełnomocnika oraz głosowanie korespondencyjne przez osoby niepełnosprawne. Zgodnie z wymogami Kodeksu wyborczego pełnomocnikiem nie może być członek komisji wyborczej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa, mężowie zaufania oraz kandydaci w danych wyborach. Osoby niepełnosprawne uprawnione do udziału w referendum mają prawo do uzyskiwania informacji o referendum, właściwym dla siebie obwodzie głosowania, obwodach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i warunkach dopisywania tam do spisu wyborców, terminie, godzinach i pytaniach w referendum. Komisarz wyborczy sprawdza także, czy została wyznaczona obwodowa komisja dla potrzeb głosowania korespondencyjnego. W wytycznych podkreślono – że stosownie do art. 55 ust. 2 ustawy o referendum, odwołanie w referendum organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich jest ważne wówczas, gdy udział w referendum wzięło nie mniej niż $\frac{3}{5}$ liczby osób biorących udział w wyborach, w których odwoływany organ został wybrany, zaś za liczbę osób biorących udział w wyborze odwoływanego organu – uznaje się liczbę kart ważnych oddanych w tych wyborach. Jedynie w referendum o odwołanie wójta wybranego przez radę gminy, dla oceny ważności referendum stosuje się art. 55 ust. 1 ustawy, tj. wymóg udziału w referendum 30% uprawnionych do głosowania. Sytuacja taka ma miejsce w przypadku wyboru wójta przez radę gminy, która była spowodowana brakiem zgłoszenia kandydatów na wójta w wyborach bezpośrednich albo zgłoszeniem tylko jednego kandydata, który w takich wyborach otrzymał mniej niż połowę ważnych głosów. Wspomaganie

informatyczne w referendach stosuje się na zasadach określonych w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 września 2010 r. dotyczącej stosowania techniki elektronicznej w wyborach samorządowych w 2010 r.

Wyniki referendum ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Zgodnie z przepisami ustawy (art. 40) koszty referendum pokrywane są z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, której dotyczy referendum, z wyłączeniem czynności wykonywanych przez komisarza wyborczego, które obejmują koszty: obsługi administracyjnej komisji referendalnych, związane ze stosowaniem techniki elektronicznej, diet przysługujących członkom komisji referendalnych, formularzy i druków sporządzonych przez komisarza w związku z referendami, przygotowania kart do głosowania i ich dostarczenia obwodowym komisjom.)*

5. Ze środków budżetu państwa wydano na wybory i referenda lokalne w roku 2011 – 1.750.106,57 zł, a w 2012 r. – 2.107.837,79 zł.

Kontrola gospodarki finansowej komitetów wyborczych

1. Państwowa Komisja Wyborcza zakończyła badanie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast przeprowadzonych w dniach 21 listopada i 5 grudnia 2010 r. Zgodnie z art. 84 ust. 2 obowiązującej wówczas Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, komitety wyborcze uczestniczące w wyborach miały obowiązek złożyć w ciągu 3 miesięcy od dnia wyborów, sprawozdania finansowe o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu wyborczego. Należało złożyć je organowi, któremu komitet złożył zawiadomienie o swoim utworzeniu, tj. Państwowej Komisji Wyborczej lub właściwemu terytorialnie komisarzowi wyborczemu. W wyborach samorządowych w 2010 r. utworzono 12 511 komitetów wyborczych, z tego 34 komitety były zobowiązane do złożenia Komisji sprawozdań Państwowej Komisji Wyborczej. Sprawozdania złożyły 32

*) wydatki komisarza wyborczego obejmują jedynie koszty związane bezpośrednio z czynnościami komisarza, dotyczą formularzy i druków przez niego sporządzanych oraz przygotowania kart do głosowania i ich dostarczenia obwodowym komisjom.

komitety (sprawozdań nie złożyły komitety wyborcze Narodowe Odrodzenie Polski oraz Społeczne Towarzystwo Ekologiczne „Pro Vita et Patria”). Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła sprawozdania 17 komitetów wyborczych – z tego sprawozdania 10 komitetów bez zastrzeżeń i 7 komitetów ze wskazaniem uchybień, a sprawozdania 15 komitetów odrzuciła. Przyczynami odrzucenia sprawozdań było najczęściej: pozyskanie przez komitet środków z innych źródeł niż fundusz wyborczy partii, pozyskanie środków po dniu wyborów, przyjęcie środków wpłaconych w inny sposób niż czekiem, przelewem lub kartą płatniczą oraz ich wydatkowanie na cele pozawyborcze, przyjęcie przez komitet wartości niepieniężnych innych niż dopuszczone ustawowo. Informacja Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 stycznia 2012 r. o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach finansowych komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach samorządowych w 2010 r. jest zamieszczona na stronie internetowej PKW.

Na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odrzucające sprawozdania pełnomocnicy 2 komitetów wnieśli skargi do Sądu Najwyższego. (KW Stronnictwa Ludowego „Ojcowizna” i KWW Ruch Wyborców Janusza Korwin-Mikke) Sąd Najwyższy uwzględnił skargę KW Stronnictwa Ludowego „Ojcowizna”, Państwowa Komisja Wyborcza w wykonaniu postanowienia SN przyjęła w dniu 11 czerwca 2012 r. sprawozdanie tego komitetu.

2. W lipcu 2012 r. Państwowa Komisja Wyborcza zakończyła badanie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach do Sejmu i do Senatu RP przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. Komisja zbadała sprawozdania 94 komitetów wyborczych (10 komitetów sprawozdań nie złożyło), z tego przyjęła sprawozdania 81 komitetów, a sprawozdania 13 komitetów odrzuciła. Odrzucenie sprawozdań nastąpiło wskutek naruszenia przez komitety wyborcze przepisów Kodeksu wyborczego objętych sankcją odrzucenia. Stanowiły je w szczególności: przyjęcie przez komitet wyborczy środków finansowych ze źródeł niedozwolonych, przyjęcie środków po dniu wyborów, wydatkowanie środków finansowych na cele niezwiązane z wyborami.

Informacje o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach finansowych komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach parlamentarnych przeprowadzonych dnia 9 października 2011 r., zostały podane w komunikatach Komisji z dnia 16 lipca i 19 listopada 2012 r., które są zamieszczone na stronie internetowej Komisji.

3. Na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odrzucające sprawozdanie finansowe pełnomocnicy 4 komitetów wyborczych (Komitet Wyborczy Przymierze dla Polski oraz Komitety Wyborcze Wyborców Autonomia dla Ziemi Śląskiej, Izabelli Sierakowskiej oraz Pawła Policzekwicz) wnieśli skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy uznał za zasadne skargi 2 komitetów wyborczych (KWW Izabelli Sierakowskiej i KWW Autonomia dla Ziemi Śląskiej). Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła sprawozdania tych komitetów; zatem z wyborów do Sejmu i Senatu w 2011 r. przyjęła sprawozdania finansowe 83 komitetów a odrzuciła sprawozdania 11 komitetów.

Kontrola gospodarki finansowej partii politycznych

1. Zgodnie z ustawą o partiach politycznych – partie polityczne i koalicje partii politycznych, które w wyborach do Sejmu RP otrzymają odpowiednio 3% i 6% ważnych głosów, są uprawnione do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu subwencji z budżetu państwa na działalność statutową. Mają jednocześnie obowiązek corocznego składania Państwowej Komisji Wyborczej informacji finansowej o otrzymanej subwencji i wydatkach poniesionych z subwencji. W roku 2011 subwencję (ostatnią) uzyskaną w wyborach do Sejmu w 2007 r. – która wymagała „rozliczenia” w 2012 r. - otrzymało 7 partii politycznych i wszystkie złożyły informacje o poniesionych z subwencji wydatkach. Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła bez zastrzeżeń informacje 4 partii politycznych a informacje 3 partii politycznych przyjęła ze wskazaniem uchybień; uchybienia polegały na sporządzeniu informacji niezgodnie ze stanem faktycznym, nieprzekazaniu środków na Fundusz Eksperycki bądź na przekazaniu na ten Fundusz mniej niż 5% wymaganych ustawowo środków.

2. Każda partia polityczna ma obowiązek złożyć Państwowej Komisji Wyborczej w każdym roku sprawozdanie o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania oraz o wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego w poprzednim roku kalendarzowym. Do złożenia sprawozdania za 2011 r. było zobowiązanych 81 partii politycznych. Sprawozdania złożyło 75 partii politycznych (6 partii sprawozdań nie złożyło). Państwowa Komisja Wyborcza zbadała wszystkie przedłożone sprawozdania, przyjęła sprawozdania 65 partii politycznych, z tego bez zastrzeżeń - sprawozdania 36 partii, a sprawozdania 28 partii ze wskazaniem uchybień; uchybienia polegały w szczególności na podaniu w sprawozdaniu kwot przychodów niezgodnych ze stanem faktycznym, nieprowadzeniu ewidencji księgowej wymaganej ustawą o rachunkowości, nieutworzeniu Funduszu Wyborczego, braku rachunku bankowego Funduszu Wyborczego, przyjęciu środków finansowych na Fundusz Wyborczy w niedozwolonej formie, wydatkowaniu środków Funduszu na cele pozawyborcze. Państwowa Komisja Wyborcza odrzuciła sprawozdania 10 partii politycznych, w których stwierdzone nieprawidłowości w prowadzeniu gospodarki finansowej są objęte ustawowym rygorem odrzucenia sprawozdania, dotyczyły w szczególności: przyjęcia przez partię środków finansowych od osoby prawnej; spłaty zobowiązań partii bezpośrednio przez osoby fizyczne, co jest udzielaniem partii pożyczek pozabankowych i finansowaniem wyborów poza Funduszem Wyborczym; nieodprowadzenia na rachunek bankowy partii środków uzyskanych z darowizn oraz prowadzonej działalności własnej; niedołączenia do sprawozdania dokumentów źródłowych umożliwiających stwierdzenie, że gospodarka finansowa była prowadzona zgodnie z ustawą o partiach politycznych. Komunikaty Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 15 października 2012 r. i dnia 5 listopada 2012 r. o informacjach i sprawozdaniach finansowych partii politycznych w 2011 r. są zamieszczone na stronie internetowej Komisji. Na uchwałę PKW odrzucającą

sprawozdanie finansowe złożyła skargę do Sądu Najwyższego Polska Partia Narodowa; *Sąd Najwyższy stwierdziła niezasadność skargi.* *)

3. Stosownie do art. 38c ustawy, niezłożenie przez partię polityczną sprawozdania finansowego lub złożenie sprawozdania po terminie nakazuje Państwowej Komisji Wyborczej wystąpienie do Sądu Okręgowego w Warszawie właściwego w sprawach ewidencji partii politycznych, z wnioskiem o wykreślenie danej partii z ewidencji. Państwowa Komisja Wyborcza złożyła wnioski o wykreślenie z ewidencji wpisu 7 partii politycznych (Partia Postępu Antyklerykalna Polska, Samoobrona Patriotyczna, Stronnictwo „Odrodzenie Rzeczypospolitej”, Ruch Przełomu Narodowego, Partia Kierowców-Bezprawiu Stop, Innowacyjna Polska, Bezpieczeństwo i Spokój). Według danych na koniec stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy postanowił (nieprawomocnie) o wykreśleniu z ewidencji 5 partii (Samoobrona Patriotyczna, Odrodzenie Rzeczypospolitej, Ruch Przełomu Narodowego, Innowacyjna Polska oraz Bezpieczeństwo i Spokój). Wnioski dotyczące pozostałych 2 partii są w toku rozpatrywania.
4. Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania związane z badaniem informacji i sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych w oparciu o opinie i raporty sporządzone przez biegłych rewidentów powołanych do wykonania tych zadań. Niezależnie od ustaleń rewidentów, Komisja także we własnym zakresie szczegółowo bada i analizuje sprawozdania i dokumenty finansowe dołączone do sprawozdań. Ponadto, podmiotom zobowiązanym do złożenia sprawozdań przypomina się o ich obowiązkach sprawozdawczych, udziela w tych sprawach informacji i wyjaśnień telefonicznie i na piśmie. Między innymi w związku z pytaniami dotyczącymi korzystania ze środków Funduszu Eksperckiego w tym w aspekcie powierzenia wykonania określonych zadań innemu podmiotowi, np. fundacji - PKW przypominała, że stosownie do przepisów ustawy o partiach politycznych – majątek partii politycznej może być

*) Sąd Najwyższy uznał postanowieniem z dnia 19 grudnia 2012 sygn. akt III SW 8/12 zasadność skargi.

przeznaczony tylko na cele statutowe lub charytatywne, otrzymana przez partię subwencja z budżetu państwa przeznaczona jest na działalność statutową, a środki finansowe z Funduszu Eksperckiego mogą być wykorzystane na finansowanie ekspertyz prawnych, politycznych, socjologicznych, społeczno-ekonomicznych oraz finansowanie działalności wydawniczo-edukacyjnej związanej z działalnością statutową partii politycznej. Podkreślono, iż w świetle przepisów ustawowych nie ma przeszkód, aby z fundacją prowadzącą stosowną działalność gospodarczą partia polityczna zawarła umowę za wynagrodzeniem płatnym z Funduszu Eksperckiego, na przykład na wydanie i kolportaż wydawnictwa ze środków Funduszu Eksperckiego, o ile wydawnictwo to będzie służyło realizacji celów statutowych partii; prezentowane w nim treści powinny wiązać się jednoznacznie z celami statutowymi partii i służyć realizacji tych celów.

Zadania określone w innych ustawach

Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania przewidziane w ustawie o dostępie do informacji publicznej i ustawie o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne.

1. Zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej prowadzony jest Biuletyn Informacji Publicznej, www.pkw.gov.pl/BIP, w którym są dostępne obowiązujące przepisy prawa wyborczego, informacje dotyczące działalności Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych – uchwały, wyjaśnienia, opinie, informacje dotyczące Krajowego Biura Wyborczego; informacje o rejestrze wyborców; dane o komitetach wyborczych i podmiotach uczestniczących w kampaniach referendalnych, wyniki głosowania i wyniki wyborów w wyborach powszechnych, wyborach prowadzonych w toku kadencji organów samorządu terytorialnego, informacje i dane o referendach w sprawie odwołania organów jednostek samorządowych. Ponadto, w BIP dostępne są dokumenty i rozstrzygnięcia dotyczące kontroli finansowania wyborów: uchwały w sprawie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych; informacje o wysokości subwencji przyznawanych partiom politycznym z budżetu państwa;

informacje o wydatkach z budżetu państwa na wybory i referenda ogólnokrajowe, a także dane o aktualnych zdarzeniach wyborczych.

Informacje zawarte w BIP są udostępnione w formie plików komputerowych, w formie kserokopii dokumentu, przez pocztę, faksem, ustnie bądź telefonicznie. Udostępnienie jest bezpłatne, chyba że charakter dokumentu pociąga za sobą dodatkowe koszty, np. koszt dyskietek lub CD-ROM. Odpowiednio na stronach komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego dostępne są w układzie terytorialnym szczegółowe dane z zakresu wyborów i funkcjonowania organów wyborczych. Zakres i sposób udostępniania tych informacji określa uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 2 kwietnia 2012 r., która jest zamieszczona na stronie internetowej Komisji.

2. Zgodnie z art. 12 ust. 8 ustawy o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne – Państwowa Komisja Wyborcza i w określonym przez Komisję zakresie komisarze wyborczy, prowadzą Rejestr Korzyści. Do Państwowej Komisji Wyborczej informacje o uzyskanych korzyściach zgłaszają członkowie Rady Ministrów, sekretarze i podsekretarze stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i ministerstwach, kierownicy urzędów centralnych, wojewodowie, wicewojewodowie i marszałkowie województw. Do właściwych terytorialnie komisarzy wyborczych zgłoszenia korzyści dokonują: członkowie zarządów, sekretarze i skarbnicy województw; starostowie, członkowie zarządów powiatów, sekretarze i skarbnicy powiatów; wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast oraz ich zastępcy, sekretarze i skarbnicy gmin. Zakres informacji objętych obowiązkiem zgłoszenia do Rejestru Korzyści został określony w art. 12 ust. 3 i 4 ustawy i obejmuje osoby pełniące funkcje publiczne i ich współmałżonków. Informacje w Rejestrze są na bieżąco aktualizowane niezwłocznie po ich zgłoszeniu do Rejestru, natomiast informacje dotyczące osób, które przestały pełnić funkcje przewidziane w ustawie, znajdują się w archiwalnej części Rejestru. Rejestr jest prowadzony elektronicznie i udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej.

3. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z wymogiem Kodeksu wyborczego sprawuje nadzór nad prowadzeniem i aktualizowaniem stałego rejestru wyborców. Rejestr jest prowadzony w każdej gminie i obejmuje osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy, którym przysługuje prawo wybierania. Rejestr służy do sporządzenia spisów wyborców w wyborach Prezydenta RP, wyborach do Sejmu i do Senatu, wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego, wyborach samorządowych, a także do sporządzania wykazów osób uprawnionych do udziału w referendach ogólnokrajowych i lokalnych. Krajowe Biuro Wyborcze dokonuje systematycznych kontroli prawidłowości prowadzenia rejestru, nadzoruje aktualizację danych w rejestrze, udziela bieżącej pomocy w tych sprawach. Zamieszczone na stronie internetowej PKW dane rejestru obejmują ogólną liczbę wyborców, w tym ujętych z urzędu i wpisanych na własny wniosek, z tego obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej, wpisanych na ich wniosek. Na stronach internetowych komisarzy wyborczych są dostępne w obrębie obszaru właściwości poszczególnych komisarzy aktualne dane z rejestru według powiatów i według gmin w poszczególnych powiatach.
4. Do Państwowej Komisji Wyborczej zgłaszane są liczne pytania, wnioski, propozycje i uwagi dotyczące przepisów prawa wyborczego oraz szeroko rozumianych zagadnień z zakresu problematyki wyborczej. zgłaszają je m.in. przewodniczący rad, radni, wójtowie, dziennikarze, posłowie, przedstawiciele partii i organizacji społecznych, wyborcy. W 2012 r. wpłynęło takich spraw ponad 500; dotyczyły one najczęściej zagadnień związanych z wygaśnięciami mandatów radnych i wójtów, tworzeniem okręgów wyborczych, przeprowadzaniem referendów, finansowaniem wyborów i referendów. Udzielono odpowiedzi we wszystkich tych sprawach.

III. Współdziałanie i wymiana doświadczeń

1. Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze gromadzą systematycznie doświadczenia z przeprowadzania wyborów, funkcjonowania instytucji wyborczych i przepisów prawa wyborczego. Uzyskane opinie,

spostrzeżenia i postulaty są analizowane i wykorzystane jako materiał źródłowy do ocen stosowania prawa wyborczego oraz formułowania wniosków w zakresie jego usprawniania.

- * Państwowa Komisja Wyborcza odpowiednio do sygnalizowanych jej potrzeb brała udział w różnych formach i zakresie, w pracach prowadzonych w Sejmie i Senacie dotyczących przepisów prawa wyborczego. M.in. przewodniczący i sekretarz PKW uczestniczyli w posiedzeniach Sejmowej Komisji Łączności z Polakami za Granicą oraz Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, poświęconych odpowiednio problematyce głosowania korespondencyjnego za granicą oraz zastosowaniu w praktyce przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących praw wyborczych osób niepełnosprawnych. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej oraz upoważnieni dyrektorzy i eksperci Krajowego Biura Wyborczego brali systematycznie udział w pracach komisji i zespołów Sejmu i Senatu oraz w posiedzeniach Senatu, nad zmianami w ustawie - Przepisy wprowadzające Kodeks wyborczy i w ustawie o referendum lokalnym. Ponadto, w posiedzeniach sejmowych Komisji: Sprawiedliwości i Praw Człowieka – na temat projektu ustawy o fundacjach politycznych; Regulaminowej i Spraw Poselskich oraz Komisji Finansów Publicznych – na temat budżetu; Ustawodawczej – na temat konsekwencji dla organizacji wyborów zmiany ustawy o ewidencji ludności w zakresie zniesienia obowiązku meldunkowego. Regularnie brali także udział w posiedzeniach senackich Komisji: Samorządu Terytorialnego i Administracji Publicznej; Ustawodawczej; Praw Człowieka, Praworządności i Petycji.
- * Współdziałano z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów – w sprawach związanych z zarządzeniem wyborów przedterminowych rad i wójtów oraz dotyczących zmian granic jednostek terytorialnych, z Ministrem Sprawiedliwości w sprawach sędziów kandydujących na funkcję komisarzy wyborczych, z Ministrami Administracji i Spraw Wewnętrznych i wojewodami – w sprawach związanych z realizacją przepisów dotyczących dokonywania zmian w składach rad w czasie trwania kadencji.

- * W dniu 11 lipca 2012 r. przewodniczący i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczyli na zaproszenie Marszałka Sejmu w spotkaniu seminaryjnym z przewodniczącym i delegacją Zgromadzenia Konstytucyjnego Republiki Tunezyjskiej pod nazwą: Polskie doświadczenia w przywracaniu demokracji. Obrady miały formę okrągłego stołu, otwarcia dokonała Marszałek Sejmu, uczestnikami i referentami byli posłowie i przedstawiciele Kancelarii Sejmu, Kancelarii Prezydenta RP, Kancelarii Rady Ministrów, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Trybunału Konstytucyjnego, organów samorządowych, środowisk naukowych, politycznych i społecznych. W wystąpieniach problemowych przedstawiono polskie rozwiązania i doświadczenia w budowaniu demokratycznego państwa, systemu konstytucyjnego, parlamentaryzmu, samorządności lokalnej, systemu demokratycznych wyborów. Przewodniczący PKW wygłosił wykład na temat roli organów wyborczych w budowie demokratycznego państwa w Rzeczypospolitej Polskiej; sekretarz PKW poświęcił swoje wystąpienie monitoringowi instytucjonalnemu i społecznemu procesowi wyborczemu.
- 2. Kontynuowane jest w różnych formach współdziałanie Państwowej Komisji Wyborczej z Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz z organizacjami pozarządowymi i innymi jednostkami i podmiotami w zakresie prowadzonej przez nie działalności dotyczącej problematyki wyborczej. Udzielano tym podmiotom informacji, wyjaśnień i odpowiedzi na zgłaszane pytania, umożliwiono wgląd w dokumenty źródłowe. Członkowie i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej oraz dyrektorzy i pracownicy merytoryczni Krajowego Biura Wyborczego uczestniczyli w spotkaniach, seminariach i innych inicjatywach organizowanych przez te organy bądź związanych z ich działalnością.
- * W dniu 25 kwietnia 2012 r. sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczył w seminarium Rzecznika Praw Obywatelskich na temat udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w wyborach. Omówiono doświadczenia z organizacji i głosowania przez te grupy wyborców w ostatnich wyborach. Seminarium było

elementem prac prowadzonych w Biurze RPO nad przygotowaniem raportu o efektywności regulacji prawnych w tym zakresie.

- * W dniu 27 kwietnia 2012 r. sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej wygłosił wykład dla studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie i członków Forum Krośnieńskiego na temat: „Kontrola działalności politycznej w Polsce na przykładzie kampanii wyborczej do Sejmu RP w 2011 r.” oraz w dniu 4 października poświęcony rozwojowi systemów głosowania na temat: „Głosowanie na przestrzeni wieków”.
 - * W dniach 12-13 października 2012 r. przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej S. Jaworski i sekretarz Komisji K. Czaplicki uczestniczyli w inauguracji roku akademickiego 2012/2013 Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Szymona Szymonowicza w Zamościu. Przystawili referat inauguracyjny: „Rola organów wyborczych w demokratycznym państwie prawnym”. Wraz z Komisarzem Wyborczym i dyrektorem Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Zamościu, odbyli ponadto robocze spotkania: z Prezesem i Wiceprezesem Sądu Okręgowego oraz Prezesem Sądu Rejonowego w Zamościu – na temat m.in. udziału sędziów w organach wyborczych; z Prezydentem Zamościa – rozmowa dotyczyła m.in. tworzenia okręgów wyborczych i obwodów głosowania; z Burmistrzami Krasnobrodu i Zwierzyńca – rozmawiano o przygotowaniach do wyborów uzupełniających w tych gminach i podziale na okręgi wyborcze i obwody głosowania.
3. Trwały charakter ma współpraca Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego ze Stowarzyszeniem Europejskich Urzędników Wyborczych (ACEEEO). W dniu 30 marca 2012 r. sekretarz Komisji uczestniczył w posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia, które odbyło się w Belgradzie w Serbii, a następnie zgodnie z przyjętymi tam ustaleniami – uczestniczył w dniach 13-15 września 2012 r. w XXI Konferencji i Zgromadzeniu Ogólnym Stowarzyszenia zorganizowanym w Sarajewie w Bośni i Hercegowinie. Wiodącym tematem były zagadnienia dotyczące udziału w wyborach mniejszości narodowych i osób

niepełnosprawnych. W obradach uczestniczyło 135 osób reprezentujących organy wyborcze z Europy, Azji i Afryki, a także organizacje międzynarodowe i stowarzyszenia: m.in. Międzynarodowa Fundacja dla Systemów Wyborczych – IFES z siedzibą w Waszyngtonie; Międzynarodowy Instytut Pomocy dla Demokracji i Wyborów – IDEA z siedzibą w Sztokholmie; Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OSCE/ODIHR z siedzibą w Warszawie; Komisja Wenecka Rady Europy, Europejskie Forum Osób Niepełnosprawnych; Centrum Dyplomacji i Demokracji z siedzibą w Colorado Springs, Federalny Instytut Wyborczy – FEI z Meksyku. Konferencji towarzyszyła wystawa producentów urządzeń i narzędzi wspomagających udział osób niepełnosprawnych w głosowaniu.

Zagadnieniem finalnym obrad było ustalenie miejsca i organizatora XXII Konferencji i Zgromadzenia Ogólnego. Przyjęto jednogłośnie propozycję Państwowej Komisji Wyborczej, aby obrady Konwencji w 2013 r. odbyły się we wrześniu w Warszawie. Wiodącym tematem Konferencji będzie: „Zastosowanie technik i narzędzi informatycznych w procedurach wyborczych. Doświadczenia i wyzwania”. Problematyka ta będzie rozpatrywana dwuaspektowo jako: 1) „Procedury i narzędzia informatyczne wspierające pracę organów wyborczych” i 2) „Zadania organów wyborczych w zakresie usług informatycznych dla wyborców”; stanowi to nawiązanie do przedmiotu IX Konferencji i Zgromadzenia Ogólnego ACEEEO zorganizowanych w Warszawie w 2000 r. oraz do przyjętych na tej konferencji „Zaleceń dotyczących stosowania technologii informatycznych w wyborach”. Podkreślono, iż Państwowa Komisja Wyborcza jest jednym z członków założycieli Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych (od 1991 r.) i nieprzerwanie jej przedstawiciel (Sekretarz PKW) wchodzi w skład Zarządu Stowarzyszenia. Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia obecnie pełni on funkcję przewodniczącego Stowarzyszenia.

4. Państwowa Komisja Wyborcza prowadzi wymianę doświadczeń z organami wyborczymi za granicą oraz organizacjami międzynarodowymi w zakresie prawa wyborczego.

- * W dniu 20 kwietnia 2012 r. Państwowa Komisja Wyborcza i Centralna Komisja Wyborcza Republiki Litewskiej odbyły w Wilnie wspólną Konferencję na temat: „Prawo wyborcze a systemy partyjne Litwy i Polski – zagadnienia teoretyczne i praktyczne”. Przedstawiciele każdej Komisji wygłosili referaty na tematy: 1) Zasady prawa wyborczego, 2) Ustrój i zadania organów wyborczych, 3) Sposoby głosowania w wyborach, w tym głosowanie korespondencyjne i przez pełnomocnika, 4) Ustawowe zabezpieczenia praworządności wyborów, 5) Technologie informatyczne w wyborach, 6) Sądowa kontrola procesu wyborczego, 7) Kontrola finansowania wyborów i partii politycznych.
- * W dniach 21-22 września 2012 r. odbyła się w Warszawie wspólna konferencja Państwowej Komisji Wyborczej i Centralnej Komisji Wyborczej Federacji Rosyjskiej. Tematem obrad były węzłowe problemy prawa wyborczego Federacji Rosyjskiej i Rzeczypospolitej Polskiej – rozwiązania prawne i rozwój instytucji prawa wyborczego, w tym nowe techniki i systemy informatyczne. W pierwszym dniu obrad przedstawiciele każdej z Komisji zaprezentowali referaty: 1) Zasady organizacji i prowadzenia kampanii wyborczych – funkcje kontrolne komisji wyborczych, 2) Rejestracja wyborców – interaktywne systemy dla wyborców, 3) Technika i informatyka w wyborach – modernizacja techniczna systemu wyborów, 4) Rola i zadania obwodowych komisji wyborczych, 5) Udział w wyborach wyborców niepełnosprawnych. W drugim dniu 22 września, członkowie Komisji Federacji Rosyjskiej złożyli wizytę w Delegaturze Krajowego Biura W Warszawie, spotkali się z Komisarzem Wyborczym w Warszawie, zapoznali z praktycznymi aspektami przygotowania i przeprowadzania wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego.
- * W dniu 14 października 2012 r. zastępca przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Kosmal i dyrektor Zespołu Prezydialnego w KBW M. Dzięgielewski, na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Republiki Litewskiej przebywali na obserwacji wyborów parlamentarnych na Litwie. Obserwowali przebieg głosowania w 4 obwodach głosowania na obszarze miasta Kowna, odbyli robocze spotkania w 2 okręgowych komisjach wyborczych.

- * W dniu 28 października 2012 r. przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej S. Jaworski i sekretarz K. Czaplicki na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy przebywali na obserwacji wyborów parlamentarnych na Ukrainie. Obserwowali głosowanie w obwodach głosowania w Kijowie, odbyli spotkanie z przewodniczącym Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy oraz spotkanie okolicznościowe z ambasadorem RP.
 - * W dniach 12 i 13 lipca 2012 r. w konferencji OBWE w Wiedniu uczestniczył członek Państwowej Komisji Wyborczej A. Mączyński. Tematem konferencji była problematyka obserwacji wyborów, zalecenia i rekomendacje w tej materii zawarte w raportach Misji OBWE.
 - * W dniu 11 września 2012 r. sekretarz PKW i dyrektor Zespołu Kontroli Finansowania Partii Politycznych i Kampanii Wyborczych K. Lorentz odbyli spotkanie robocze z grupą ekspertów OBWE z Kazachstanu na temat polskich rozwiązań prawnych z zakresu finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych i praktyki ich stosowania.
 - * W dniu 30 listopada 2012 r. dyrektor i wicedyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów Krajowego Biura Wyborczego – B. Tokaj i R. Drapiński uczestniczyli w seminarium zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Przyjaciół Parlamentaryzmu na temat nowych instytucji w prawie wyborczym. Zaprezentowano system prawa wyborczego w Estonii oraz wybrane zagadnienia polskiego prawa wyborczego. Referat na temat: „Nowe instytucje polskiego prawa wyborczego” przedstawiła B. Tokaj.
5. Państwowa Komisja Wyborcza jest współorganizatorem obchodów Światowego Dnia Wyborów, obchodzonego corocznie w pierwszy czwartek miesiąca lutego. Tradycyjnie obchody odbywają się na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, organizowane wspólnie z Centrum Studiów Wyborczych tego Uniwersytetu i Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Łódzkiego. Uczestnikami spotkań są przedstawiciele ośrodków naukowych w Polsce i państwach sąsiadujących, członkowie Państwowej Komisji Wyborczej, komisarze wyborczy,

kierownicy administracji wyborczej. Punktem programowym jest wykład im. Prof. W. Komarnickiego poświęcony zagadnieniom prawa wyborczego oraz warsztaty dla młodzieży na tematy prawa i praktyki wyborczej, pod hasłem: „Młodzi głosują”. W obchodach Światowego Dnia Wyborów 2 lutego 2012 r. uczestniczył Sekretarz Generalny Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych, który wysoko je ocenił, w tym w aspekcie aktywnego udziału młodzieży.

- * W dniu 28 listopada 2012 r. przewodniczący i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej S. Jaworski i K. Czaplicki wzięli udział w podpisaniu na Uniwersytecie Łódzkim umowy o współpracy Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Łódzkiego i Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W uroczystości uczestniczyli rektorzy obu uniwersytetów oraz kierownicy obu centrów studiów wyborczych.
- * W dniach 4 i 16 kwietnia oraz 15 maja 2012 r. przewodniczący i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczyli w dorocznych Zgromadzeniach Ogólnych Sędziów odpowiednio: Trybunału Konstytucyjnego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego.
- * W dniu 18 lipca 2012 r. zastępca przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej A. Kisielewicz oraz K. Lorentz dyrektor Zespołu Finansowania Partii Politycznych i Kampanii Wyborczych KBW uczestniczyli w rozprawie w Trybunale Konstytucyjnym w sprawie ze skargi grupy posłów dotyczącej konstytucyjności niektórych przepisów Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, Kodeksu wyborczego i ustawy o partiach politycznych (sygn. K14/12). Trybunał Konstytucyjny spośród 12 zaskarżonych przepisów uznał za niezgodny z Konstytucją przepis art. 218 § 2 Kodeksu wyborczego. Pozostałe zaskarżone przepisy w tym art. 24 ust. 1-5 i 36a ust. 3 ustawy o partiach politycznych, uznał za zgodne z Konstytucją, bądź postępowanie umorzył.
- * W dniu 17 października 2012 r. przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej S. Jaworski uczestniczył w uroczystej konferencji w Trybunale Konstytucyjnym poświęconej 15 rocznicy obowiązywania Konstytucji RP.

- * W dniu 7 września 2012 r. przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej oraz członkowie i sekretarz: A. Mączyński, J. Niemcewicz, S. Zabłocki, K. Czaplicki uczestniczyli na wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w uroczystym jubileuszu Profesora Andrzeja Zolla pełniącego w latach 1991-1993 funkcję przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.
- 6. Stałą formą współdziałania i wymiany doświadczeń, a także elementem nadzoru są organizowane w każdym roku narady robocze Państwowej Komisji Wyborczej z komisarzami wyborczymi i aparatem administracji wyborczej: Narada w 2012 r. odbyła się w dniach 28 i 29 maja w Karpaczu (woj. dolnośląskie). Zasadniczym tematem obrad była ocena stosowania przepisów Kodeksu wyborczego w praktyce wyborów i ustalenie na tej podstawie wniosków do dalszej pracy oraz ewentualnych propozycji zmiany określonych przepisów. Dokonano szczegółowej analizy tych przepisów Kodeksu, których stosowanie w wyborach narażało wątpliwości i trudności – dotyczących: zgłaszania i rejestracji listy i kandydatów na posłów i senatorów, prowadzenia kampanii wyborczej i jej finansowania, procedury wygaśnięcia mandatu radnego i wójta.
- 7. Formą upowszechniania informacji o przepisach prawa wyborczego i praktyce działania w tym zakresie jest biuletyn informacyjny „Przegląd Wyborczy” wydawany przez Krajowe Biuro Wyborcze. Przedstawiane są w nim informacje o działalności Państwowej Komisji Wyborczej – jej rozstrzygnięciach, wyjaśnieniach, opiniach. Są omawiane i prezentowane problemy prawne i doświadczenia praktyki działania w jednostkach samorządu terytorialnego.
W 2012 r. wydano 6 numerów biuletynu. Z wydawnictwa korzystają organy i służby wyborcze, pracownicy administracji samorządowej, studenci, dziennikarze. Różne inicjatywy służące poznawaniu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych są również podejmowane przez komisarzy wyborczych i delegatury Krajowego Biura Wyborczego.

Przewodniczący
Państwowej Komisji Wyborczej

Stefan J. Jaworski

Załącznik:

Wybory i referenda lokalne w trakcie kadencji jednostek samorządu terytorialnego
(lata 2011-2012)

Warszawa, dnia 21 stycznia 2013 r.

**PAŃSTWOWA
KOMISJA WYBORCZA**

ZPOW - 703-5/13

**Wybory i referenda lokalne w trakcie kadencji
organów jednostek samorządu terytorialnego
(lata 2011-2012)**

I. Wygaśnięcie mandatów

1. W toku kadencji organów samorządu terytorialnego w latach 2011-2012 wygasły:
 - 1) mandaty 2109 radnych: w tej liczbie mieści się:
 - 1432 mandaty radnych gmin, w tym 778 mandatów radnych gmin do 20 tys. mieszkańców gmin,
 - 570 mandatów radnych powiatów,
 - 81 mandatów radnych sejmików województw,
 - 26 mandatów radnych dzielnic;
 - 2) mandaty 50 organów wykonawczych gmin; w tej liczbie mieści się:
 - 31 mandatów wójtów,
 - 18 mandatów burmistrzów,
 - 1 mandat prezydenta miasta;
 - 3) najwięcej mandatów radnych wygasło w woj. mazowieckim – 251 mandatów, a najmniej w woj. opolskim – 57 mandatów.
2. Przyczynami wygaśnięć mandatów radnych było w szczególności:
 - zrzeczenie się mandatu – 999 mandatów, w tym 354 mandaty w radach gmin do 20 tys. mieszkańców
 - wybór na wójta (burmistrza, prezydenta miasta) – 532 mandaty,
 - śmierć – 231 mandatów,

- naruszenie ustawowego zakazu łączenia mandatu radnego z wykonywaniem innych funkcji lub działalności – 123 mandaty,
 - utrata prawa wybieralności lub brak tego prawa w dniu wyborów – 82 mandaty,
 - orzeczenie przez sąd nieważności wyboru lub wyborów – 41 mandatów,
 - odwołanie rady w referendum – 40 mandatów,
 - odmowa złożenia ślubowania – 37 mandatów,
 - niezłożenie w terminie oświadczenia o swoim stanie majątkowym – 12,
 - zmiana granic okręgów wyborczych – 3.
3. Mandaty wójtów, burmistrzów, prezydentów miast wygasły wskutek:
- śmierci – 21 mandatów,
 - zrzeczenie się funkcji – 11 mandatów,
 - braku prawa wybieralności – 9 mandatów,
 - odwołań w referendum – 7 mandatów,
 - orzeczenia sądu o nieważności wyborów – 2 mandaty.

II. Przeprowadzone wybory i referenda

4. W związku z wygaśnięciem mandatów przeprowadzono 681 akcji wyborczych (345 w 2011 r. i 336 w 2012 r.). W tym:
- wybory uzupełniające do 611 rad gmin do 20 tys. mieszkańców,
 - wybory ponowne do 25 rad gmin, w tym 1 rady dzielnicy m. st. Warszawy,
 - wybory przedterminowe do 3 rad gmin,
 - wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w 39 gminach,
 - wybory ponowne wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w 3 gminach.
5. Głosowania nie przeprowadzono w 153 wyborach uzupełniających z powodu zgłoszenia tylko jednego kandydata, z tego w 2011 r. nieprzeprowadzono 65 głosowań, a w 2012 r. nieprzeprowadzono 88 głosowań.
6. W 10 przypadkach nieprzeprowadzono wyborów uzupełniających z powodu braku kandydatów. Były to wybory do:
- Rady Gminy Milanów woj. lubelskie, zarządzone na dzień 5 czerwca 2011 r.

Rady Gminy Stara Dąbrowa woj. zachodniopomorskie, zarządzane na dzień 19 czerwca 2011 r.

Rady Gminy Paszowice woj. dolnośląskie, zarządzane na dzień 13 marca 2011 r.

Rady Gminy Uścimów woj. lubelskie, zarządzane na dzień 22 lipca 2012 r.

Rady Gminy w Bolesławiu woj. dolnośląskie, zarządzane na dzień 19 sierpnia 2012 r.

Rady Gminy Malechowo woj. zachodniopomorskie, zarządzane na dzień 2 września 2012 r.

Rady Gminy Zakrzew woj. mazowieckie, zarządzane na dzień 9 września 2012 r.

Rady Gminy Filipów woj. podlaskie, zarządzane na dzień 16 września 2012 r.

Rady Gminy Siemyśl woj. zachodniopomorskie, zarządzane na dzień 23 września 2012 r.

Rady Gminy w Gaworzycach woj. dolnośląskie, zarządzane na dzień 16 grudnia 2012 r.

7. Odkonano się 78 referendów gminnych w sprawie odwołania organu gminy przed upływem kadencji. W tej liczbie:

- w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) – w 42 gminach,
- w sprawie odwołania wójta i rady – w 17 gminach (referenda podwójne),
- w sprawie odwołania rady – w 2 gminach .

W wyniku przeprowadzonych referendów odwołano:

- 2 rady: gminy Nowinka woj. podlaskie i miasta Bytom woj. śląskie,
- 2 wójtów: gminy Wizajny woj. podlaskie i gminy Lewin Kłodzki woj. dolnośląskie,
- 4 burmistrzów miast: Ostródy woj. warmińsko-mazurskie, Kłodawy woj. wielkopolskie, Wałcza woj. zachodniopomorskie, Raciąża woj. mazowieckie,
- 1 prezydenta Miasta Bytom woj. śląskie.

Pozostałe referenda były nieważne ponieważ wzięło w nich udział mniej niż 3/5 liczby osób biorących udział w wyborach danego organu.

8. Najwięcej akcji wyborczych – 80 – przeprowadzono w woj. mazowieckim, w tym: 67 wyborów uzupełniających, 4 wybory przedterminowe, 5 wyborów ponownych do rady dzielnicy i 4 referenda. Najmniej akcji wyborczych – 19 – przeprowadzono w woj. opolskim, w tym: 18 wyborów uzupełniających i 1 referendum.

III. Frekwencja

9. W wyborach uzupełniających do rad gmin najniższa frekwencja była w gminie Pokój woj. opolskie 5,63%, najwyższa w gminie Niegosławice woj. lubuskie 84,46%. Średnia frekwencja w wyborach uzupełniających wyniosła 23,18%.
10. W wyborach ponownych najniższa frekwencja była w wyborach do Rady Miasta Wałbrzycha – 12,88%, najwyższa w wyborach do Rady Gminy Wodzierady woj. łódzkie – 79,15%. Średnia frekwencja wyniosła 47,58%.
11. W przedterminowych wyborach wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) najniższa frekwencja wyniosła w Bytomiu – 27,90%, najwyższa w gminie Wizajny woj. podlaskie – 83,28%. Średnia frekwencja w tych wyborach wyniosła 36,88%.
12. W referendach w sprawie odwołania organów gminy najniższa frekwencja była w głosowaniu w sprawie odwołania wójta Gminy Jeleśnia woj. śląskie – 3,39%, najwyższa w głosowaniu w sprawie odwołania wójta Gminy Lewin Kłodzki woj. dolnośląskie – 48,83%. Średnia frekwencja wyniosła 15,41%.

IV. Średnia liczba kandydatów

13. W wyborach uzupełniających ogółem zgłoszono 1564 kandydatów; średnia liczba kandydatów na mandat wyniosła 2 kandydatów. Najmniej kandydatów na jeden mandat było w 6 gminach – od 1 do 2 kandydatów. Najwięcej zgłoszonych kandydatów na jeden mandat – 11 kandydatów było w wyborach do Rady Gminy Gryfów Śląski woj. dolnośląskie oraz 10 kandydatów na jeden mandat w wyborach do Rady Gminy Trawniki woj. lubelskie i do Rady Gminy Rzepin woj. lubuskie.
14. W wyborach uzupełniających 24 kandydatów zgłosiły komitety wyborcze partii politycznych; 20 – kandydatów – SLD, 3 kandydatów – PSL, 1 kandydata – Ruch Palikota. Stowarzyszenia i organizacje społeczne zgłosiły 29 kandydatów. Pozostałych 1511 kandydatów zgłosiły komitety wyborcze wyborców.

15. W wyborach uzupełniających wybrano: 10 radnych zgłoszonych przez komitety wyborcze partii politycznych – 7 radnych z SLD, 2 radnych z PSL, 1 radny z Ruchu Palikota, 14 radnych zgłoszonych przez stowarzyszenia i organizacje społeczne. Pozostali wybrani radni zgłoszeni byli przez komitety wyborcze wyborców.
16. W wyborach przedterminowych wójtów, (burmistrzów i prezydentów miast) liczba kandydatów na jeden mandat wahała się od – 2 kandydatów w wyborach Wójta Gminy Bestwina woj. śląskie i w wyborach Burmistrza Gminy Stary Sącz woj. małopolskie do 10 kandydatów w wyborach Prezydenta Bytomia woj. śląskie.
W sumie w wyborach kandydowały 194 osoby, co daje średnio 5 kandydatów na mandat.
17. W wyborach przedterminowych 10 kandydatów zgłosiły komitety partii politycznych; 3 kandydatów – PSL, 3 kandydatów – SLD, 2 kandydatów – PiS, 2 kandydatów – Ruch Palikota, 5 kandydatów zgłosiły komitety wyborcze organizacji. Komitety wyborcze wyborców zgłosiły 179 kandydatów.
18. W wyborach przedterminowych wybrano 1 wójta zgłoszonego przez komitet wyborczy partii PSL, pozostali wybrani wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) byli zgłoszeni przez komitety wyborcze wyborców.

V. Kandydaci według wieku i płci

19. W wyborach uzupełniających kandydowało:

- 1) 469 kobiet, w tym:
 - a) do 29 lat – 31 kobiet,
 - b) od 30 do 39 lat – 114 kobiet,
 - c) od 40 do 49 lat – 138 kobiet,
 - d) od 50 do 59 lat – 143 kobiety,
 - e) od 60 lat i więcej – 43 kobiety.
- 2) 1095 mężczyzn, w tym w wieku:
 - a) do 29 lat – 125 mężczyzn,

- b) od 30 do 39 lat – 232 mężczyzn,
- c) od 40 do 49 lat – 232 mężczyzn,
- d) od 50 do 59 lat – 356 mężczyzn,
- e) od 60 lat i więcej – 150 mężczyzn.

20. W wyborach przedterminowych wójtów (burmistrzów i prezydentów miast) kandydowało:

- 1) 28 kobiet, w tym w wieku:
 - a) od 30 do 39 lat – 10 kobiet,
 - b) od 40 do 49 lat – 10 kobiet,
 - c) od 50 do 59 lat – 8 kobiet.
- 2) 166 mężczyzn, w tym w wieku:
 - a) do 29 lat – 7 mężczyzn,
 - b) od 30 do 39 lat – 41 mężczyzn,
 - c) od 40 do 49 lat – 44 mężczyzn,
 - d) od 50 do 59 lat – 57 mężczyzn,
 - e) od 60 lat i więcej – 17 mężczyzn.

Załączniki:

Dane statystyczne wyborów i referendów lokalnych w latach 2011 – 2012.

Przewodniczący
Państwowej Komisji Wyborczej

Stefan J. Jaworski

Polska - statystyki wygaśnięcia mandatów radnych

<i>Lp.</i>	<i>Podstawa prawna wygaśnięcia mandatu/ów</i>	<i>Sejmik Województwa</i>	<i>Rady powiatów</i>	<i>Rady gmin</i>	<i>Rady dzielnic</i>	<i>Ogółem</i>
1.	pisemne zrzeczenie się mandatu; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy o ustroju m. st. Warszawy	-	-	-	7	7
2.	utrata prawa wybieralności lub brak tego prawa w dniu wyborów; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy o ustroju m. st. Warszawy	-	-	-	1	1
3.	orzeczenie o nieważności wyborów lub wyboru radnego; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 61 ust. 2 w zw. z art. 7 ust. 2 ustawy o ustroju m. st. Warszawy	-	-	-	1	1
4.	odwołanie rady miasta w drodze referendum; ustawa o referendum lokalnym art. 67 ust. 2	-	-	25	-	25
5.	pisemne zrzeczenie się mandatu; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 2	57	205	708	15	985
6.	naruszenie ustawowych zakazów łączenia mandatu z wykonywaniem funkcji lub prowadzeniem działalności gospodarczej; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 2a	1	29	91	1	122
7.	śmierć; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 5	3	31	197	-	231
8.	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne. (Dz.U. Nr 106, poz. 679 ze zmianami)	-	-	1	-	1
9.	niezłożenie w terminach, określonych w odrębnych przepisach, oświadczenia o swoim stanie majątkowym; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 1b	-	-	12	-	12
10.	odmowa złożenia ślubowania; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 1	1	8	28	-	37
11.	utrata prawa wybieralności lub brak tego prawa w dniu wyborów; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 3	1	17	63	-	81
12.	rozwiązanie rady z powodu zmniejszenia składu poniżej 3/5 ustawowego w wyniku zmian w podziale terytorialnym; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 197 ust. 5	-	29	-	-	29
13.	orzeczenie o nieważności wyborów lub wyboru radnego; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 61 ust. 2	-	2	38	-	40
14.	wybór na wójta (burmistrza, prezydenta miasta); Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 190 ust. 1 pkt 2b	17	277	237	1	532
15.	odwołanie rady gminy w drodze referendum; ustawa o referendum lokalnym art. 67 ust. 2	-	-	15	-	15
16.	Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)	-	-	3	-	3
Podsumowanie:		80	598	1418	26	2122

Polska - statystyki wygaśnięcia mandatów na urzędy wójtów, burmistrzów, prezydentów

<i>Lp.</i>	<i>Podstawa prawna wygaśnięcia mandatu/ów</i>	<i>Prezydent</i>	<i>Burmistrz</i>	<i>Wójt</i>	<i>Ogółem</i>
1.	utrata prawa wybieralności lub nieposiadanie go w dniu wyborów; ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta art. 26 ust. 1 pkt 3	-	4	5	9
2.	śmierć; ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta art. 26 ust. 1 pkt 7	-	7	14	21
3.	odwołanie w drodze referendum; ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta art. 26 ust. 1 pkt 8	1	4	2	7
4.	orzeczenie o nieważności wyborów; ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw art. 61 ust. 2 w zw. z art. 2 ust. 2 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta	-	1	1	2
5.	zrzeczenie się mandatu; ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta art. 26 ust. 1 pkt 2	-	2	9	11
Podsumowanie:		1	18	31	50

Statystyka wyborów i referendów w sprawie odwołania organów samorządu terytorialnego przeprowadzonych w 2012 r.

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Województwo															
		dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie
Referenda w sprawie odwołania organów samorządu terytorialnego	61	9	-	1	2	4	1	4	1	1	5	7	9	3	5	7	2
z tego																	
referendum w sprawie odwołania rady	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
referendum w sprawie odwołania wójta	42	5	-	1	1	3	1	3	1	1	4	6	6	2	3	3	2
referendum w sprawie odwołania wójta i rady	17	3	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	3	1	2	4	-
Wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	27	3	3	1	2	3	1	1	-	-	2	-	3	-	3	4	1
z tego																	
wybory wójta	15	1	-	1	1	3	-	1	-	-	2	-	3	-	2	1	-
wybory burmistrza	12	2	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1
wybory prezydenta miasta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wybory ponowne wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wybory uzupełniające do rad gmin w gminach do 20 tys. mieszkańców	304	22	26	34	16	22	12	33	5	16	17	12	18	14	14	24	19
Wybory ponowne do rad gmin i dzielnic m. st. Warszawy	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
z tego																	
w gminach do 20 tys.	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
w gminach pow. 20 tys. i dzielnicach	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Wybory przedterminowe do rad gmin	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-

Statystyka wyborów i referendów w sprawie odwołania organów samorządu terytorialnego przeprowadzonych w kadencji 2010 - 2014

Wyszczególnienie	Polska ogółem	Województwo															
		dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie
Referenda w sprawie odwołania organów samorządu terytorialnego	61	9	0	1	2	4	1	4	1	1	5	7	9	3	5	7	2
z tego																	
referendum w sprawie odwołania rady	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
referendum w sprawie odwołania wójta	42	5	0	1	1	3	1	3	1	1	4	6	6	2	3	3	2
referendum w sprawie odwołania wójta i rady	17	3	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	3	1	2	4	0
Wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	39	4	4	1	2	5	2	4	0	0	3	0	5	0	4	4	1
z tego																	
wybory wójta	25	1	0	1	1	5	1	4	0	0	3	0	5	0	3	1	0
wybory burmistrza	13	2	4	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	3	1
wybory prezydenta miasta	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wybory ponowne wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	3	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wybory uzupełniające do rad gmin w gminach do 20 tys. mieszkańców	611	47	54	62	30	42	26	67	18	39	26	31	34	23	23	47	42
Wybory ponowne do rad gmin i dzielnic m. st. Warszawy	25	3	0	2	1	1	0	5	0	1	2	1	1	1	1	3	3
z tego																	
w gminach do 20 tys.	20	1	0	1	1	1	0	4	0	1	2	1	1	1	1	3	2
w gminach pow. 20 tys. i dzielnicach	5	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Wybory przedterminowe do rad gmin	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0

<i>Odwoływany organ jednostki samorządu terytorialnego</i>	<i>Referenda w sprawie odwołania organów jednostek samorządu terytorialnego *)</i>				
	<i>przeprowadzone</i>	<i>z tego</i>			
		<i>nieważne</i>	<i>ważne</i>	<i>z tego</i>	
				<i>skuteczne</i>	<i>nieskuteczne</i>
Rada	19	17	2	2	17
Wójt (burmistrz, prezydent miasta)	59	52	7	7	52
Razem	78	69	9	9	69
w tym referenda w dwóch sprawach	17				

*) W przypadku referendum w 2 sprawach liczone są one odrębnie